

## Sinema Filmlerinde Gastronomi Semiyolojisi (Gastronomy Semiology in Motion Picture Film)

\* Elif Zeynep ÖZER<sup>a</sup> , Birengül ŞALKAMOĞLU<sup>b</sup> 

<sup>a</sup> Kastamonu University, Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Kastamonu/Türkiye

<sup>b</sup> Kastamonu University, Institute of Social Sciences, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Kastamonu/Türkiye

### Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 11.04.2024

Kabul Tarihi: 28.06.2024

### Anahtar Kelimeler

Gastronomi

Türk kültürü

Sinemada semiyoloji

Nuri Bilge Ceylan

Bir Zamanlar Anadolu'da

### Öz

Çalışmanın amacı göstergebilimsel gastronomik öğelerin sinema filmlerindeki rastlantısal veya bilinçli kullanımının ortaya konulmasıdır. Alt amaçlardan ilki gastronomik yansımaların hangi sembollerle gösterildiğini ortaya koymaktır. Diğer bir alt amaç ise ortaya konulan gastronomik sembollerin Türk kültüründeki anlamlarını çözümlemek ve sinema filmlerindeki gastronomi kültürüyle toplumsal kültür dinamikleri arasında ilişki kurmaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, çalışmanın yöntemi nitel olarak belirlenmiştir. Sinema filmlerindeki gastronomik öğelere semiyolojik (göstergebilim) analiz uygulanmıştır. Bu çalışma, sinema filmlerinde hangi gastronomik sembollerin ele alındığı ve bununla birlikte toplumsal olarak genel geçer anlama sahip gastronomik öğelerin ve anlamların çözümlenmesi; ayrıca sinema filmine yansımış olan gastronomik sembollerin statü, aile, toplumsal sınıf gibi anlamlarının ortaya konulması bakımından önem taşımaktadır. Türk kültürünü gerçekçi bir şekilde yansıttığı toplumsal olarak düşünülen ve ulusal/uluslararası pek çok ödüle sahip senarist ve yönetmen Nuri Bilge Ceylan'ın sinema filmleri çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Örnekleme "Bir Zamanlar Anadolu'da" sinema filmidir. Çalışmanın sonucunda gastronomik sembollerin sinema filminde yer aldığı ve misafirperverlik, atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri, hiyerarşi gibi unsurların gastronomik sembollerle aktarıldığı ortaya çıkmıştır.

### Keywords

Gastronomy

Turkish culture

Semiology in cinema

Nuri Bilge Ceylan

Once Upon a Time in Anatolia

### Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

### Abstract

The aim of the study is to reveal the coincidental or conscious use of semiotic gastronomic elements in cinema films. The first of the sub-objectives is to reveal the symbols with which gastronomic reflections are represented. Another sub-goal is to analyze the meanings of the gastronomic symbols in Turkish culture and to establish a relationship between gastronomy culture in movies and social culture dynamics. In line with the purpose of the study, the method of the study was determined as qualitative. Semiological analysis has been applied to gastronomic elements in cinema films. This study aims to analyze which gastronomic symbols are used in cinema films and the gastronomic elements and meanings that have a generally accepted social meaning; It is also important to reveal the meanings of gastronomic symbols reflected in the movie, such as status, family and social class. The cinema films of Nuri Bilge Ceylan, the screenwriter and director who has many national and international awards and is socially considered to reflect Turkish culture realistically, constitute the universe of the study. The example is the movie "Once Upon a Time in Anatolia". As a result of the study, it was revealed that gastronomic symbols were included in the movie and elements such as hospitality, ascribed gender roles and hierarchy were conveyed through gastronomic symbols.

\* Sorumlu Yazar

E-posta: elifzozer@gmail.com (E. Z. Özer)

DOI: 10.21325/jotags.2024.1438

## GİRİŞ

Elektronik ve yazılı medyanın hüküm sürdüğü günümüz dünyasında, gerçeklik algımız giderek anlatılar aracılığıyla şekillenmektedir. Filmler, belgeseller, tiyatrolar, medya ve televizyon gibi araçlar, bize çeşitli hikayeler sunarak gerçeği algılayışımızı etkilemektedir (Küngerü, 2016, 34). Günümüzde en güçlü anlatım araçlarından biri sinemadır. Film, kendine özgü bir dil kullanarak hikayeler anlatan önemli bir iletişim aracıdır. Hızlı ve etkileyici olduğu için sinema, sadece ses ve görüntüyle çalışmasına rağmen gerçeklikle olan benzerliği sayesinde ayrı bir araştırma nesnesi olarak görülebilmektedir (Çiçek, 2016, 25). Göstergebilim ise son dönemlerde medya kuramları içerisinde bu anlatı formunu işleyen önemli yaklaşımlardan biri olmuştur (Parsa & Akmeşe, 2012, 2). Göstergebilimde kültüre ait tüm unsurlar göstergeler aracılığıyla açıklanabilmektedir. Bu göstergeler bazen bir nesne, bazen bir kıyafet, bazen ise bir ses olarak sunulabilmektedir. Gösterilen bu nesnelere zihinde farklı anlamları canlandırmamıza aracılık edebilir. Nesnelere bir düşünceyi aktarma aracı olarak kullanıldığından filmlerde kullanılan her nesne bir amaca ve alt yapıya sahiptir (Karaköse, 2023, 85-86). Semiyolojik jest, mimik, kıyafet, konuşma, yazı, film gibi temsillerin anlamlandırılabilmesi adına bir yol göstericidir (Parsa ve Akmeşe, 2012, 2) Ceylan'ın sineması gündelik hayatın içindeki sahneleri içermektedir (Özdemir & Öztürk, 2022, 301). Nuri Bilge Ceylan gibi genç kuşak yönetmenlerin filmlerindeki yalın anlatımları ile kendi izleyicilerine hitap eden tarafta olmuşlardır (Parsa & Akmeşe, 2012, 1). Bu çalışmada Türk yapımı olan 2011 yılında gösterime giren "Bir Zamanlar Anadolu'da" filmindeki gastronomik göstergeler nitel araştırma yöntemiyle ele alınmıştır. Bu film, Büyük Jüri Ödülü'ne layık görülmesi ve Nuri Bilge Ceylan'ın sembolik olarak gastronomik öğelere yoğun bir biçimde yer verdiği görülmesinden dolayı örneklem olarak tercih edilmiştir. Bu çalışmada, Türk kültürü perspektifiyle gastronomik unsurlar incelenmiştir.

## Kavramsal Çerçeve

### Mutfak Kültüründe Semboller

Söylenceler, masallar, kutsal kitaplar da bahsi geçen bazı detaylar hangi toplumun kültürüne ait olursa olsun benzer özellikler taşımaktadır (Akyıldız Ercan, 2017, 1044). Bu kutsal kitaplarda, masallarda ve mitlerde yer alan bazı semboller elma, incir, nar, hurma, bal ve zeytin gibi gıdalar oluşturmaktadır. Her kültür bu bahsi geçen sembollerini kendi toplumuna ve inancına göre yorumlamaktadır. Sanatlarına da bu şekilde dahil etmektedirler. Bu küçük detaylar birçok anlamı sembolize etmektedir.

İnsanlar var oluşlarından günümüze dek ağaca ve ağaç türlerine anlamlar yüklemişlerdir. Nesilden nesile aktarılan bu düşüncelerden bazıları; ağaçların ölümsüzlüğü simgelediği, kendilerini kötülüklerden koruduğu, bütünlük sağladığı, ölümlerini koruduğu gibi inanışlardır. Ağaçlara yükledikleri anlamlar ağacın şekline veya adına göre belirlenmiştir (Arslan, 2014, 70). Buna benzer durumlarda, bağlantılanan her türden nesnelere sembole dönüşmüş ve semboller zaman içerisinde insanların zihninde oluşan anlamla özdeşleşmiştir. Çağrışımlarla bilinçdışı ve/veya bilinçüstü olarak açığa çıkan zihindeki imajlar nesiller arası aktarımını sürdürmüştür.

Hurma ağacı, "hayat ağacı" anlamıyla Anadolu'dan Mezopotamya'ya uzanan pek çok medeniyette (Osmanlılar, Selçuklular, Asurlular, Urartular ve Hitiler) sembolize edilmiştir. Sembolün anlamsal olarak kültürel değişimi söz konusudur. İslam inancına sahip olunduktan sonra çok sayıda ağaca anlam atfetme azalmış ve az sayıda ağaca anlam atfetmeye dönüşmüştür. Bunlardan biri de "hurma ağacı"dır (Elinç & Kaya, 2018, 415).

Meryem Suresi, hurma ağacının İslam kültüründeki önemini gösteren bir örnektir:

“Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. ‘Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!’ dedi. (23. Ayet). “Bunun üzerine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: “Üzülme, Rabbin senin alt tarafında bir dere akıttı.” (24. Ayet). Cebrail: “Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana taze hurma dökülsün.” (25. Ayet). Cebrail: “Ye, iç, gözün aydın olsun...” (26. Ayet). (Diyanet, 2024: 305-306).

Hurma ağacının başka inanışlarda da önem taşıdığı görülmektedir. Antik Yunan mitolojisinde, Artemis ve Apollan’un annesi Leto (Roma mitolojisinde Letona), çocuklarını kutsal kabul edilen hurma ağacına tutunarak dünyaya getirmiştir (Elinç & Kaya, 2018, 415). Hayat ağacı anlamı atfedilen hurma ağacının Hz. Meryem’in çocuğu Hz. İsa’nın hayata gelmesinde güç/hayat verdiği anlamları çıkarılabilmektedir.

İslami inançta kutsal kitapta ruhani yaşamda ve dünyada “hurma, kiraz, üzüm, muz, incir, nar, zeytin” olmak üzere yedi farklı meyveden bahsedilmektedir (Saçlı, 2020, 219). İncir meyvesi, incir ağacı, zeytin meyvesi ve zeytin ağacı İslam dinince önemli görülmüştür ve Kur’an-ı Kerim’in Nur suresinin (yirmi dördüncü sure) otuz beşinci ayetinde ve Tin suresinin (doksan beşinci sure) birinci ayetinde “incir” ve “zeytin”den bahsedilmektedir (Diyanet, 2024, 353-596).

Nûr Suresi’nin otuz beşinci ayeti:

“Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde. Fânûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan ne doğuya ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile, neredeyse aydınlatacak (kadar berrak) tır. Nur üstüne nur. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah insanlar için misaller verir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (Diyanet, 2024: 353).

Tin Suresinin birinci ayeti:

“Tin’e ve zeytûn’a andolsun.” (Diyanet, 2024: 596).

Tin kelimesi Arap dilinde “incir” kelimesine karşılık gelmektedir. Buradan hareketle, incirin bir sure adı olabilecek kadar değerli kılındığı anlaşılmaktadır (Saçlı, 2020: 217).

Meyvelerle ilgili hadislerdeki rivayetlerin az olduğu görülmektedir. Rivayetlerde incirin besinsel önemine vurgu yapılmakta ve “Cennet meyvesi” olarak anılmaktadır. Kutsal kitaplarda Âdem ve Havva’nın Şeytan’a kanarak yememeleri gerektiği söylenen meyveyi yedikleri açık bir şekilde belirtilmiş olsa da yasaklanan ağacın hangisi olduğu hakkında bilgi verilmemiştir. Meyve bir araç/sembol olarak kullanılmıştır ve meyve ile burada asıl verilmek istenen mesaj; Allah’ın emirlerine itaat edilmesidir (Bulut, 2014, 455-461).

Zeytin meyvesi ve ağacı; tüm semavi ve beşerî dinlerde olgunluğun, barışın, aklın, bereketin ve uzun ömrün simgesidir. Zeytin ağacına “ölümsüz ağaç” denmesi, ağacın çürür gibi gözüktüğümde köklerinden filizlenerek yeniden hayata dönmesinden ileri gelmektedir (Karabina, vd., 2016, 99-100). İncil’e göre İsa, zeytinyağı ile kutsanarak mesh edilmiştir. Zeytin dalının ise Yaratıcı ve yaratılanlar arasında barışı simgeleyen bir sembol olduğu, zeytin tanesinin acılığıyla İsa’nın acıları arasında benzerlik kurulduğu, zeytin ağacının ölümsüzlüğü sembolize etmesiyle yeniden doğuşu temsil ettiği belirtilmiştir (Ağırbaş, 2020, 4-8). Eski bir inanışa göre Türkler, ağaçların hayatın devamlılığını simgelediğine inanmışlardır. Hayat Ağacı olarak tanımladıkları zeytin ağacını ise Tanrısal

özelliklere sahip bir varlık olarak görmüş ve kutsallık atfetmişlerdir. İslam'da ise zeytin Kur'an'da adı geçen ağaçlardan biridir (Erim & Kartı, 2023, 3039-3041).

Sembolize edilen bir diğer nesne olan “Elma” uzun yıllar mitler, söylenceler, masallar ve dini kıssalarda anlatıldığı gibi Âdem ve Havva'nın yedikleri için Cennet'ten kovuldukları yasak ağacın meyvesidir. Kendine sanat eserlerinde ve yazınlarda yer bulmuş özel bir meyve olarak geçer. Aslında hiçbir kutsal kitapta yasak ağacın elma ağacı olduğu kesin olarak belirtilmemiştir; fakat bu inanış mitlerle sembolize edilerek anlatılmaya devam etmiştir. İlk günahla ilintili görülmüştür ve aynı zamanda ilk cinsellikle ilk utanç duygusunu çağrıştırır (Akyıldız & Ercan, 2017, 1044-1058). Türklerde ise elma sembolü yaratılış mitleri, destanlar, halk hikayeleri, masallar ve efsanelerde doğurganlığın, soyun devamlılığının, ölümsüzlüğün ve gençliğin meyvesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca halk inanışında zürriyet sembolü olarak kabul görmektedir (Ölmez, 2012, 79-98).

Nar, ölüm, diriliş ve yeniden doğuş gibi kavramları sembolize etmektedir. Hristiyanlıkta kutsal kabul edilmesine rağmen İncil'de yer almayan nar, Eski Ahit'de yer almaktadır. Ayrıca Hristiyan sanatında Meryem Ana'nın saflığı ve güzelliğiyle ilişkilendirildiğine inanılmaktadır. Meryem Ana ve İsa tasvirlerinin hepsinde nar, kırmızı taneleri görünür ve kadınlığa vurgu yapar şekilde yarılmış halde yorumlanmıştır. Meyvenin kırmızı renkli sulu taneleri aynı zamanda İsa'nın çektiği çileleri, çarmıha gerilişini ve akıttığı kanı bunla beraber mucizevi dirilişini sembolize etmektedir (Kayalıoğlu, 2023, 167- 187).

Ekmek, tüm toplumlar için kutsallık atfedilen temel besinlerden ilk akla gelenidir. Şarap ise Hristiyanlıkta kutsal sayılmaya devam eden önemli bir içecektir. Ekmek ve şarap, Hristiyanlık için önemli sakramentlerden biridir. Evharistiya kelimesi ile ifade edilir. Kelime, “Tanrı'ya şükretmek” manasına gelir. Aynı zamanda Hz. İsa'nın son akşam yemeği anısına Hristiyanlarca kutlanan bir ayinin de adıdır. Ekmek ve şarap ayini Yahudilikten Hristiyanlığa miras kalan ibadetlerden birisidir. Bu, Yahudilikteki Fısıh yemeğinden gelen ve insanların bir masa etrafında oturması olayına eşlik eden kardeşliği temsil eden bir ayindir (Eroğlu, 1999, 439-441). Fısıh, Mayasız Ekmek Bayramı olarak da bilinir. İsrail halkının kölelikten kurtuluşu ve Mısır'dan çıkışları anısına kutlanan bir bayramdır (Şimşek, 2006). Evharistiya olarak da bilinen bu bayram Yeni Ahit'te de yer almaktadır. Sembolik olarak ele alınan ekmek ve şarap hakkında “Korintoslulara Birinci” başlığı altında şu şekilde bahsedilmiştir: “23-24: Size ilettiğimi ben Rab'den öğrendim. Ele verildiği gece Rab İsa eline ekmek aldı, şükredip ekmeği böldü ve şöyle dedi: ‘Bu sizin uğrunuz feda edilen bedenimdir. Beni anmak için böyle yapın.’ 25: Aynı biçimde yemekten sonra kâseyi alıp şöyle dedi: ‘Bu kâse kanımla gerçekleşen yeni antlaşmadır. Her içtiğinizde beni anmak için böyle yapın.’” (Kitabı Mukaddes, 2003: 177).

Bal bütün dinlerde ve toplumlarda benimsenen ve dini törenlerde Tanrı'ya sunulan değerli besinler arasında yer alır. Antik Çağ'da da varlığı bilinen balın şölen sofralarının vazgeçilmezi olduğu Antik kaynaklarda da belirtilmiştir. Tarih boyunca bal, mutfaktan sağlığa, evlilik sözleşmelerinden feshedilen topraklarda haraç olarak kullanılmasına kadar birçok alanda önemli olmuştur (Fenerci, 2021, 63-66). Türk folklorunda simgesel yapısının gereği gizli sembol biçimiyle bal; nesiller, sosyal yapılar ve bireyler arasındaki etkileşimde özel bir anlama sahip imge olarak konumlanmıştır. Bazı halk söyleyişlerinde ve Karacaoğlan'ın şiirlerinde balın kullanımının bakirelik kavramı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bir kadının bal figürü ile özleştirilmesinin alt metninde cinsel açıdan saflığının vurgulanması amacı yer almaktadır. Balın Türk halk düşünce yapısında bekaret kavramını sembolize ettiği

vurgulanmaktadır. Bal ve bakirelik kavramları ile yemek yeme ve cinsellik konuları ortak bir noktada kesişmişlerdir (Abalı, 2021, 65-72).

### Sinema Filmlerinde Gastronomi

Yemek, güçlü bir mesaj olması sebebiyle yaşamın her alanında var olmaktadır (Gürhan, 2017). Yemek yeme eylemi günlük hayatın temsil biçimlerinden hikâye, destan, roman ve film gibi sanat eserlerinde “aktarılamayan”ın aktarımında bir gösterge olarak yer almaktadır. Sinemada yemek, yönetmenin anlatı diline göre değişim gösteren belirleyici bir araç olarak görülmektedir. Hem yönetmen hem de izleyici yemek sayesinde verilmek istenen mesajla kolayca ilişki kurabilir (Kanık, 2018, 18-33). Sofrada ne tüketildiği, nasıl tüketildiği, kimin hazırladığı, kimlerle paylaşıldığı, o yiyeceği öncelikle kimin tükettiği gibi faktörler sebebiyle yemek, zengin bir iletişim aracıdır (Çaycı & Aktaş, 2018, 712-718). Toplumsal değişim ve dönüşümün sanatsal bir ifadesi olan sinema, doğduğu toplumun siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal yapısını yansıtmada başarılı bir araçtır (Aktürk, 2019, 97). Hayata dair görsel bir seyir sunan sinema da yemeğe dair anlamlar içermesi bakımından oldukça önemlidir (Çakır, vd., 2020, 3174). Moran’a (1994) göre sanatsal eserler bir an da ortaya çıkmaz. Ortaya çıkan eserde, eserin sahibinin yaşadığı coğrafyanın iklimi, kültürü, ekonomik faktörleri ve toplumsal yapının etkileri gibi faktörler belirleyici rol oynamaktadır (Sarigül, 2023, 39).

### Bir Zamanlar Anadolu’da Filmi

Filmin yönetmeni olan Nuri Bilge Ceylan, senaristliğini eşi Ebru Ceylan ve Ercan Kesal ile paylaşmıştır. Oyuncu kadrosunda Muhammet Uzuner, Yılmaz Erdoğan, Taner Birsel, Fırat Tanış, Ahmet Mümtaz Taylan ve Ercan Kesal bulunmaktadır. Türkiye ve Bosna Hersek ortak yapımı olan sinema filminin yönetmenliğini Nuri Bilge Ceylan yapmıştır ve film 2011 yılında vizyona girmiştir.

### Bir Zamanlar Anadolu’da Filmin Künyesi

Filmde ana öykü zanlı Kenan’ın ifadesi üzerine Komiser Naci, Savcı Nusret ve Doktor Cemal’in cesedin nereye gömüldüğünü gece yarısında, Kırkkale kırsalında bulmaya çalışması üzerinedir. Gecenin sonunda cesede ulaşırlar ve kasabaya geri dönerler. Filmde Anadolu’nun toplumsal yapısı sosyolojik bir bakış açısı ile ele alınmaktadır (Parsa & Akmeşe, 2012, 7). Aynı zamanda Ceylan, bu filmde Anadolu insanının sofraya kültürüne de değinmiş, yiyeceklerin üzerinden sembolik mesajlar vermiştir. Sinema filminin künyesi tablolaştırılarak Tablo 1’de aktarılmıştır.

**Tablo 1.** Bir Zamanlar Anadolu’da Filmi Künyesi

YÖNETMEN	SENARYO	OYUNCULAR	TÜR	YAPIM ÜLKESİ	YAPIM YILI	SÜRESİ	IMDB
NURİ BİLGE CEYLAN	NURİ BİLGE CEYLAN, EBRU CEYLAN, ERCAN KESAL	MUHAMMET UZUNER, YILMAZ ERDOĞAN, TANER BİRSEL, FIRAT TANIŞ, AHMET MÜMTAZ TAYLAN, ERCAN KESAL	DRAM	TÜRKİYE BOSNA HERSEK	2011	157 DK	7,8

Tablo 1’de “Bir Zamanlar Anadolu’da” sinema filminin yönetmeni, senaristleri, oyuncularını, sinema filminin türü, sinema filminin hangi yapımında yer alan ülkeler, yapım yılı, sinema filminin ne kadar sürede bittiği, IMDb (seyirci beğeni puanı) aktarılmıştır. Resim 1-2-3-4’te sinema filminin afişleri yer almaktadır.

	
<p><b>Resim 1:</b> Filmin Ulusal Afişi-1 <b>Kaynak:</b> nuribilgeceylan, 2024; Beyazperde, 2024</p>	<p><b>Resim 2:</b> Filmin Fransızca Afişi-2 <b>Kaynak:</b> Beyazperde, 2024</p>
	
<p><b>Resim 3:</b> Filmin Uluslararası Afişi-1 <b>Kaynak:</b> nuribilgeceylan, 2024</p>	<p><b>Resim 4:</b> Filmin Uluslararası Afişi-2 <b>Kaynak:</b> IMDb, 2024</p>

Bir Zamanlar Anadolu’da sinema filmi hem ulusal hem de uluslararası alanda gösterime girmiştir. Ulusal ve uluslararası olarak seyircisine tanıtılan filmin Türkçe ve İngilizce olmak üzere çeşitli örnekleri Resim 1, Resim 2, Resim 3, Resim 4’te gösterilmiştir.

### Araştırmanın Yöntemi

Bu başlık altında araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini ele alınmıştır.

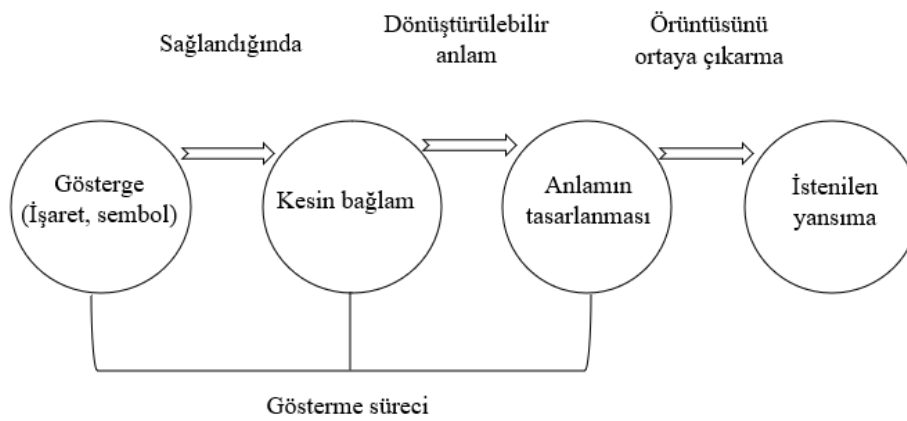
### Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada uygulanan veri toplama aracı semiyoloji (göstergebilim) analizidir. Semiotik kelimesi gösterge anlamına gelen “semion” (Eski Yunanca) kelimesinden türemiştir. İlk kez tıp alanında “hastalık belirtisi” anlamında kullanılmıştır. Mide içerisinde oluşan yarının “mide ağrısı” şeklinde kendini göstermesi hastalık değil, belirtisidir. Esas olan yarayken, ağrı bir göstergedir. Charles Sanders Peirce (1839-1914) ve Ferdinand de Saussure (1857-1913) semiotik (göstergebilimi) kavramını ilk ve yaygın bir şekilde kullananlardır (Erkman, 1987: 28). Göstergebilimin önde gelen isimlerinden olan Umberto Eco’ya göre

göstergebilim: “tüm kültürel olguları (yani toplumsal uzlaşmalara dayanarak birbirleriyle ilişki kuran insanların söz konusu olduğu durumları) iletişim süreçleri sayar ve inceler.” (Akt., Erkman, 1987: 31).

Olay, durum, davranış biçimi, nesne, duyum gibi sembolik görülebilen ögeler “gösterge” kabul edilebildiği ve her olgunun içerisinde “gösterge” olabileceği için “göstergebilim”, beşerî ve sosyal bilimler ile sanat alanında, analiz etmek ve anlamlandırmak amacıyla kullanılmaktadır (Aydın, 2016: 65). Medya ile ilgili veya kültürel iletişimin ele alındığı çalışmalarda “göstergelerin gerçek anlamlarını tespit etmeyi amaçlamasından dolayı” göstergebilim analizi tercih edilmektedir (Dağ & Budak, 2022: 406). Analizi yapılan ögelerin verilmek istenen mesajdan veya bireysel olarak oluşan algıdan ziyade toplumsal ortak algı, ortak kültür yani toplumun ortak bilincinin yansıması şeklinde anlamlandırılmalıdır (Erkman, 1987: 128).

### Şekil 1. Göstergebilim Teorisinin Modeli



**Kaynak:** Riera, 2024: 5.

Elde edilmek istenen bulguların kültürel alt yapısını ortaya koymak için “mutfak kültüründeki semboller”, “sinema filmlerindeki gastronomik ögeler” üzerine derinlemesine literatür araştırması gerçekleştirilmiştir.

Kültürlerde davranış kalıplarına veya nesnelere anlam yüklenmektedir. Kültür, geniş bir anlam bütünü, terimsel ifadeye sığdırmak gibi sembollere dayandırarak göstermektedir. Örtülü anlamı açığa çıkarabilmek içinse semiyolojik (göstergebilimsel) çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır.

### Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Nuri Bilge Ceylan sinema filmleri oluşturmaktadır. Örnekleme ise “Bir Zamanlar Anadolu’da” sinema filmidir.

Nuri Bilge Ceylan, 1959 yılında İstanbul’da doğmuştur. İki yaşından on yaşına kadar Çanakkale’de, on yaşından sonra İstanbul’da yaşamaya devam etmiştir. 1976-1978 aralığında İstanbul Teknik Üniversitesi’nde Kimya mühendisliği okumakta iken 1978’den sonra Boğaziçi Üniversitesi’nin Elektrik Mühendisliği bölümünde okumaya devam etmiştir. Bu üniversitede seçmeli olarak Sinema dersleri almış ve sinema kulübü ile sinemaya ilgisini geliştirmiştir. Fotoğrafçılığa olan merakı ve üniversite yıllarından bu alandan para kazanabilir olması Nuri Bilge Ceylan’ın iyi bir bakış açısına sahip olduğunu da göstermektedir. Mimar Sinan Üniversitesi’nde Sinema bölümünde eğitim hayatına devam eden Nuri Bilge Ceylan, bu eğitimini de yarıda bırakmıştır. 1995 yılında Cannes Film Festivalinde ilk Türk kısa filmi olarak yarışmaya dahil olmuştur. Ardından “taşra üçlemesi” şeklinde anılan “Kasaba

(1997)", "Mayıs Sıkıntısı (1999)", "Uzak (2002)" filmlerini seyirci ile buluşturmuştur. "Uzak" filmi 2003 yılında Cannes Film Festivalinde "Büyük Jüri Ödülü"ne layık görülür ve 23'ü uluslararası olmak üzere 47 ödüle sahip bu filmle Nuri Bilge Ceylan, "Türk sinemasının en fazla ödül kazanan filmine" imza atmış olur. Cannes Film festivallerinde; 2006 yılında "İklimler" filmi "FIPRESCI", 2008 yılında "Üç Maymun" filminde "En İyi Yönetmen" (Oscar'da ilk dokuz film arasında yer alan ilk Türk filmi), 2011 yılında "Bir Zamanlar Anadolu'da" filmi "Büyük Jüri", 2014 yılında "Kış Uykusu" filmi "Altın Palmiye" ödüllerine layık görülmüştür (Ceylan, 2024).

Nuri bilge Ceylan tüm sinema filmlerinde Türk kültürünü ele almıştır. Ulusal ve uluslararası pek çok ödüle sahip olan senarist yönetmenin iyi bir gözlemci ve kültür aktarımcısı olduğu sonucuna varabiliriz. Bu çalışmada, Türk kültürünü iyi bir şekilde aktaran hem yönetmen hem de senarist olan Nuri Bilge Ceylan'ın filmleri çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Büyük Jüri Ödülü'ne layık görülen filmi "Bir Zamanlar Anadolu'da" ise bu çalışmada örneklem olarak ele alınmıştır. Ayrıca filmdeki semiyolojik gastronomik öğelerin zenginliği filmin örneklem olarak tercih edilmesini sağlamıştır.

## Bulgular

Adı geçen sahnelerin semiyolojisi Tablo 2'de aktarılmıştır. IMDB puanı 7,8 olan film, 157 dakikadır. Dram filmi kategorisinde yer almaktadır. 2011 yılında gösterime girmiştir. 64. Cannes Film Festivali'nde "Büyük Jüri Ödülü"ne layık görülmüştür. Tablo 2'de "Bir Zamanlar Anadolu'da" sinema filmine ait gastronomik göstergeler tablolaştırılarak aktarılmıştır.

**Tablo 2.** Filmdeki Göstergelerin Çözümlemesi

GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
ALKOLLÜ İÇECEK	RAKI	TÜRK KÜLTÜRÜ SAMİMİYET. DOSTLUK. ARKADAŞLIK
YİYECEK	MANDA YOĞURDU	HİYERARŞİ
YİYECEK	KAYMAKLI BİSKÜVİ	HERKES TARAFINDAN ULAŞİBİLİRLİĞİ
MEYVE	ELMA	YOZLAŞMA, BENZEŞME
YEMEK	KUZU KAVURMA	ANADOLU MUTFAĞI
YİYECEK	KARAKOVAN BALI	ANADOLU KÜLTÜRÜ
İÇECEK	ÇAY	ANADOLU KÜLTÜRÜ, BAKİRLİK

Tablo 2'de sinema filmine ait gösterge olan gıda grupları, gıda sembolleri ve gösterilen anlam aktarılmıştır.

Filmde geçen ilk sahne rakı sofrasının bulunduğu sahnedir. Bu sahnede rakı hem Türk kültürünü hem de Türk insanının genellikle sohbet aracı olarak kanıksadığı alkollerin başında rakının geldiği görülmektedir. Manda yoğurdu ise pahalı bir yiyecek olması sebebiyle toplumun önde gelenlerinin tüketebildiği bir yiyecek olduğu vurgusu yapılarak hiyerarşik bir unsur toplumsal sınıfın varlığıyla işaret etmektedir. Kaymaklı bisküvi ise toplumun her kesimi tarafından kolay ulaşılabilir olmasını göstermektedir. Daldan düşerek çürük elmaların yanına yuvarlanan elma



ise toplumdaki yozlaşmayı ve birbirine benzeşmeyi temsil etmektedir. Kuzu kavurma Anadolu mutfağını ve toplumun varlıklı kesiminin mutfağını temsil etmektedir. Karakovan balı, Anadolu kültürünü ve mutfağını temsilen kullanılmıştır. Çay ise Türk kültüründe yemeklerden sonra ikram edilen içecek olmasının yanı sıra filmde aynı zamanda evin bekar kızı tarafından servis edilerek bakireliği, masumluğu temsil etmektedir.

### Bir Zamanlar Anadolu’da Filminin Semiyolojisi

“Yeni Gerçekçi” akımından etkilenen isimlerinden olan Nuri Bilge Ceylan, Türk sinemasında oldukça başarılı bir yönetmen olduğu görülmektedir. Yeni gerçekçilik, tiyatronun bir mirası olarak bir duyguyu, bir tutkuyu vurgulayarak ifade etmektedir. Yeni Gerçekçilik’te kadın ve erkek tipleri genellikle ön planlardır. Filmler, çekim alanlarının doğallığı bozulmadan, belgesel havasındaki sahnelerden oluşmaktadır. Politik ya da eğlence değil gerçeklik önem taşımaktadır (Aktürk, 2019, 98-100). Bir Zamanlar Anadolu’da filmde gastronomik sembollerin yer aldığı pek çok sahne bulunmaktadır. Bu sahnelerle ilgili bilgi Tablo 3’te gösterilmiştir.

**Tablo 3.** Gastronomik Sembol, Sembolün Geçtiği Sahne ve Dakika Tablosu

FİLME GASTRONOMİK ÖGENİN GEÇTİĞİ YER	FİLME GASTRONOMİK SEMBOLÜN GEÇTİĞİ DAKİKA	FİLME GÖSTERİLEN GASTRONOMİK SEMBOL
TAMİRHANE	1.30	RAKİ
ARABA	7.17	MANDA YOĞURDU
ORMAN	41.38	KAYMAKLI BİSKÜVİ
ORMAN	45.35	ELMA
MUHTARIN EVİ	59.42	KUZU ETİ
MUHTARIN EVİ	1.00.20	KARAVAKOVAN BALI
MUHTARIN EVİ	1.03.48	ÇAY

Tablo 3’te çalışmanın konusu olan sinema filminin gastronomik öğelerinin geçtiği alan, gastronomik ögenin geçtiği zaman dilimi, gastronomik sembolün ne olduğu aktarılmıştır.

Bir Zamanlar Anadolu’da, yönetmenin gastronomik öğeleri belki de en yoğun olarak kullandığı filmlerinden başta gelenidir. Filmde cinayet işlenmektedir. Jandarma, polis ve savcı, katil zanlılarının ifadelerine dayanarak cesedin yerini tespit etmeye çalışmaktadırlar. Doktorun da dahil olduğu filmde bu meslek sahibi karakterlerin köylülerle ve katil zanlılarıyla iletişimi üzerinde durulmaktadır.

Filmin giriş sahnesinde rakı sofrasının etrafında toplanmış bir grup erkek görülmektedir. Rakı kültürünün Osmanlı’dan günümüze modernleşerek gelmiş bir olgu olduğu söylenebilir. Türk Rakısı, Türkiye’de yetiştirilen üzümlerden elde edilir. Anason aromalıdır ve damıtılarak üretimi gerçekleştirilir. Türk mutfak kültüründe de dünyadaki mutfak kültürlerine bakıldığında da yanına eşlik edecek özgün yiyecekler geliştirilen nadir içeceklerdendir. “Çilingir Sofrası” tabiri de buradan gelmektedir. Bu masada çeşitli mezeler ve rakı bir arada bulunur. Bu durum meyhane kültürünün ortaya çıkmasına neden olmuştur (Şimşek, 2021, 84-90). Buradan anlaşılacağı üzere

Türk Kültüründe “Rakı Sofrası”, “Rakı Sohbeti” gibi rakı içeceğini kültürel bağlamda özelleştiren ve kültürle özdeşini gösteren bir yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Sıradaki sahnede ise bir arabanın içinde katiliyle birlikte cesedi gömdüğü yeri arayan Komiser Naci, Arap ve Doktor sohbet etmektedirler. Komiser Naci kimi memurların üstlerine yaranmak için bazı davranışlarda bulunabileceğini, amirin olduğu masaya manda yoğurdu getirilmesi ile ilgili bir anısını anlatmaya başlar. Bu sahnede bir değer göstergesi olarak anlatılan manda yoğurdu, Türk mutfak kültüründe önemli bir yere sahiptir. Özellikle Anadolu mutfağında oldukça kıymetli olan bu besin, lezzetli olmasının yanı sıra pahalı olması ve ulaşılması zor olması nedeniyle sahnede de anlatıldığı gibi ast üst ilişkisinde birine “yaranmak” için kullanılacak bir öğeye dönüşmüştür. Manda yoğurdunun sosyo-ekonomik değerinin ikram eden kişinin alım gücünün üzerinde olması, ikram edilen kişinin değerli bulunduğunu, önemsendiğini ve kişinin gözünde yer edinme çabasını yansıtmaktadır.

Ekipler, katilin cesedi gömdüğü yeri aramaya devam ederken jandarma komutanı elinde bir paket kaymaklı bisküvi ile sohbet etmekte olan Doktor ve Savcı’nın yanına gelir. Kaymaklı bisküvi hem şehirde hem de taşrada orta gelirli ailelerin evinde bulunabilen bir atıştırma ürünüdür. Türk mutfak kültürü ile özdeşleştirilemez fakat Türk halkının kolay ulaşılabildiği ve sevdiği bir gıda olması nedeniyle tüketimine sıkça rastlanmaktadır.

Filmde gastronomik öğelerin kullanıldığı toplam yedi sahne vardır. Bunlardan bir diğeri “üç elma” göstergesidir. Bütün masallar “gökten üç elma düştü” cümlesi ile başlar. Elma, yasak olanı, günahı, ayıbı ve yanlışını temsil eder. Mitlerde, hikayelerde, kutsal metinlerde tam olarak “elma” ismen verilirse de Âdem ve Havva’nın Cennet’ten kovuluşunu da temsil eder. Aynı zamanda ölümün de sembolüdür. Elma aynı zamanda Türkiye’nin hemen her bölgesinden yetiştirilebilen bir meyve olması sebebiyle de kültürümüzde önemli bir yere sahiptir.

Filmde, Arap karakteri tarafından elma yüklü bir ağacın dalının sallandığını ve elmalardan birinin yere düşerek hızla bayır aşağı yuvarlandığı görülmektedir. Daha sonrasında dereye düşen bu elma, çok da hızlı akmayan bu dereye bir engele takılır ve daha önce yine aynı engele takılıp kalmış, çürümek üzere olan iki elmanın yanında konumlanır. İnsan dünyaya gelir, yaşar ve ölür. Bu süreç içerisinde insanın başına gelen her şey kadersel olarak görülmektedir. Burada gösterge olarak kullanılan elma, aslında insanı temsil eder. Elmanın daldan düşüp diğer üç elmayla yan yana gelmesi insanın karşı koyamadığı o kadersel akışa benzetilebilir. Arap karakterinin elmanın dalını zorlayarak düşürmesi, düşen elmanın diğer çürük elmalarla birlikte çürüyecek olması detayı Doktor ve Savcı karakterinin zamanla filmin geçtiği köydeki insanlarla benzeşeceği ve zamanla yozlaşacağı anlamını vermektedir.

Bir başka sahnede karakterler izleyicinin karşısına muhtarın sofrasında çıkarlar. Türk mutfak kültüründe yer sofrasında yemek yemek en eski geleneklerdendir. Bu gelenek ilk Türk toplumlarına kadar dayanmaktadır. Türklerin yer sofrasından alafranga sofraya düzenine geçmeleri 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Fakat hala Türkiye’nin kırsal kesimlerinde bu gelenek sürdürülmektedir. Muhtar’da taşradaki hiyerarşinin üst tabakasında yer alan isimdir. Köyün eskilerindedir ve orada ne olup bittiğini bilen hatta insanları yöneten otorite sembolüdür. Yolda acıkıp evine uğrayan misafirlerine evindeki en özel yiyecekleri ikram eder. Bunlardan en ilgi çekenleri ve sahneden hakkında en uzun sohbet edilen karakovan balı ve kuzu kavurmadır. Bu iki yiyecek de Türk kültüründe önemli bir yer taşımaktadır. Filmin geçtiği İç Anadolu bölgesinin kırsal kesimlerinde her evde piştiği belirtilen kuzu eti yine en eski Türk devletlerinde ve Anadolu coğrafyasında en fazla tüketilen hayvansal gıdadır. Muhtar’ın içlerinde Savcı’ da bulunması sebebiyle evdeki her şeyi sofraya getirtmesi, Türkler’de misafire verilen önemin bir göstergesidir. Aynı

zamanda otorite sahibi olan Muhtar'ın kendinden daha üst tabakada yer alan Savcı'ya ondan bir şeyler talep edebilmek için verdiği çabayı da göstermektedir.

Çay dünyada en çok tüketilen alkolsüz içecektir (Demlikten Süzülen Kültür: Çay, 2005, 15). Yemekler yenilir ve bir de evin küçük kızı Cemile tarafından misafirlere çay servisi yapılması istenir. Çay, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Birçok efsaneye konu olmuş, dünyanın birçok yerinde keyif alınan bir içecek haline dönüşmüş ve zamanla farklı kültürlerde içselleştirilmiştir. Çayın Türk kültüründeki yerine dair ilk izlere Hunlar döneminde rastlanmıştır. Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce de çayı biliyor olduklarına dair bilgiler mevcuttur (Çalışır, vd. 2019, 59). Türkler arasında çayı içen ilk kişinin hoca Ahmet Yesevi olduğu bilinmektedir (Gürsoy, 2005, 15). Türkler uzun yıllardır tükettikleri çaya, değişen yaşam koşullarının kültürünü adapte ederek ve yeni anlamlar yükleyerek çay kültürünü devam ettirmişlerdir (Çalışır, vd. 2019, 59).

## Sonuç

Filmler coğrafya, kimlik, sosyolojik yapı gibi kavramların yarattığı farklılıkları yansıtmada etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Birçok yönetmenin kendine özgü tarzı bulunmaktadır. Nuri Bilge Ceylan'da bu yönetmenlerden biri olarak filmlerinde kendine özgü tarzı yansıtmaktadır. Filmlerinde mekân olarak yoğunlukla Anadolu'yu, taşrayı, şehirden ayrışan noktaları tercih eden yönetmen bu filmde Kırıkkale'yi tercih etmiştir. Anadolu insanını, yozlaşmayı ve hiyerarşik unsurları konu aldığı bu filmde birçok ögeyi sembol olarak kullanmıştır. Nesnelere (rakı, manda yoğurdu, kaymaklı bisküvi, elma, kuzu eti, karakovan balı ve çay) filmler içerisinde sembolik olarak sıkça kullanılmaktadır.

Filmler, yaşamı ve koşulları izleyiciye aktarma hususunda yiyecek ve içecekleri sembol olarak içerebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında gastronomik sembollerin anlatılmak istenen konuyu yansıtmak için en çok tercih edilen nesnelere olduğu söylenebilmektedir. Bir akşam yemeği sofrası sahnelendiğinde kişilerin hangi konumda oturduğundan başlayarak hangi sıralama ile yemek yediklerini, ağızlarına attıkları lokmayı nasıl çiğnediklerine kadar pek çok eylemi, yaşanan duyguyu ve durumu sembolize etmek için kullanabilmektedirler. Gastronomi ve sanat ilişkisinin daha dikkat çekici hale gelmesini sağlamaktadır. Filmlerde gastronomik öğelere sıkça yer veriliyor olması, yıllar geçtikçe Nuri Bilge Ceylan gibi uluslararası şöhrete sahip yönetmenlerin bu tür öğeleri filmlerinde sıkça kullanıyor olması gastronomi ve sanat ilişkisinin daha dikkat çekici hale gelmesini sağlamaktadır.

Bir Zamanlar Anadolu'da filmi sembolik sayılabilecek pek çok unsur bulundurmaktadır. Anadolu insanının yaşadığı koşulları aktarmaya çalışırken aynı zamanda Türk insanının sofraya ve misafire verdiği öneme de değinilmiştir. Filmde kadın figürüne pek yer verilmese de sofrayı hazır hale getirenin, misafire hizmet edenin "kadın" olduğuna değinilmiştir. Arka planda kalmış gibi görünen "kadın" figürünün aslında en başından beri olaylara yön veren figür olduğu detayı göze çarpmaktadır. Filmde adı geçen tüm gıdalar Anadolu mutfağında hemen her evde görülen yiyeceklerdir. Yer sofrasında oturmak, et tüketmek, ayran içmek ve yemekten hemen sonra herkese çay servis edilmesi gibi Türk kültürüne ait detaylara yer verilmiştir. Anadolu'da herhangi bir eve girdiğinizde göreceğiniz manzara filmde de detaylıca işlenmiştir. Muhtar'ın evindeki akşam yemeği sahnesinde, Muhtar başköşede oturur fakat yemek yiyen misafirlerine eşlik etmez ve herkesi kontrol eder ve memnun olduklarından emin olur. Bu da yine Türk insanının misafire verdiği önemin filmdeki göstergesidir. Bu çalışmada Bir Zamanlar Anadolu'da filmde geçen ve Türk kültürüne ait gastronomik öğeler ve bu öğelerin hangi unsurları sembolize ettiği ortaya konulmuştur. Alt amacında ise bahsi geçen unsurların hangi toplumsal sınıfı temsil ettiğine değinilmiştir.

Filmdeki söz konusu unsurlara dikkat edildiğinde buldukları yörenin dil, din, inanç ve yaşam tarzı gibi birçok özellik diyaloglar ve nesnelere aracılığıyla verilmiştir. Dolayısıyla Bir Zamanlar Anadolu'da filminin İç Anadolu bölgesinin sosyolojik ve kültürel yapısını içeren, bölgeye özgü ve bölgeye özgü olmayan birçok gastronomik göstergeye sahip olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışma, Nuri Bilge Ceylan'ın Bir Zamanlar Anadolu'da filmi ile sınırlandırılmıştır. Türk Mutfak Kültürünün filmlerdeki diğer yansımalarının ortaya konulması bakımından bir sonraki çalışmalarda farklı yönetmenlerin veya Nuri Bilge Ceylan'ın diğer filmlerinin ele alınmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca diğer çalışmalarda mutfak kültürü unsurlarını ele alan yabancı yapımlı filmlerin semiyolojisi kültürler arası bakış açısını ortaya koyacağı için alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

## Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

## KAYNAKÇA

- Abalı, İ. (2021). Türk halk düşüncesinde bekâret sembolü olarak bal. *Milli Folklor*, 17(131), 62-74.
- Ağırbaş, Ö. G. D. S. (2020). Barış sembolü: Zeytin ve sanat tarihindeki izleri. Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi, 1.
- Akarçay, E. (2016). *Beslencenin sosyolojisi: Orta sınıfların yeme içme ve eğlence örüntüleri*. Ankara, Phoenix Yayınları, 28-44.
- Aktürk, Z. (2019). Kodlama-kodaçımı bağlamında nuri bilge ceylan sinemasındaki dini figürler: Ahlat ağacı ve kış uykusu örnekleri. *Toplum Bilimleri Dergisi*, (26), 96-128.
- Arslan, S. (2014). Türk kültüründe ağaç kültü ve hayat ağacı. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 59-71.
- Avcı, A., Erkoç, S., & Otman, E. (2012). *Yemekte tarih var: yemek kültürü ve tarihçiliği*. (No Title).
- Aydın, D. (2016). Göstergebilim ve sinemada propaganda kodları. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (43-69).
- Beşirli, H. (2010). Yemek, kültür ve kimlik. *Milli Folklor*, 22(87), 159-169.
- Beşirli, H. (2011). Türk kültüründe güç, iktidar, itaat ve sadakatin yemek sembolizmi esasında değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (58), 139-152.
- Beyazperde (2024). Bir zamanlar anadolu'da film afişi. <https://www.beyazperde.com/filmler/film-191041/> Fransızca Afişi: <https://www.beyazperde.com/filmler/film-191041/fotolar/detay/?cmediafile=9001674008> Erişim Tarihi: 11.04.2024
- Bulut, H. İ. (2014). Bir Kur'an meyvesi olarak incir ve türk kültüründe incir yorumları. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).

- Çakır, M. U., Şengül, S., & Parmaksızoğlu, E. (2020). Sinema perdesinde gastronomi görüntüsü: Yemeğin sosyolojik yansımaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*.
- Çalışır, G., Türkal, İ., Türten, B., Kütükoğlu, E., & Özarslan, C. (2019). Çay içme kültürünün kişilerarası iletişime katkısı. *Mavi Atlas*, 7(2), 54-87.
- Çaycı, A. E., & Aktaş, C. (2018). Dijitalden tatmak: Yemeğin “yeni” gastro mekânlardaki seyirlik gösterisinin kültürel yansımaları. *Trt Akademi*, 3(6), 710-727.
- Çiçek, M. (2019). Göstergebilim ve sinema ya da sinema göstergebilimi. *Kesit Akademi*, 2(3), 25-41.
- Dağ ve Budak (2022). *İletişim Araştırmalarında Göstergebilim Yöntemi*. ASEAD 9. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu. (Antalya - Türkiye, 28-30 Mayıs / May 2022), ed. İrfan Türkoğlu (14 Temmuz 2022, 405-414), ISBN: 978-625-8045-49-9.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2024). 19. Meryem Suresi. Kur'an-ı Kerim, 23-26. Ayet, Cüz 16., (s.305-306). <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/meryem-suresi-19/ayet-26/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2024). 24. Nûr Suresi. Kur'an-ı Kerim, 35. Ayet, Cüz 18 (s.353). <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/nur-suresi-24/ayet-32/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2024). 95. Tîn Suresi. Kur'an-ı Kerim, 1. Ayet, Cüz 30. (s.596) <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/tin-suresi-95/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Elinç, Z. K., & Kaya, L. G. *Mitoloji ve İnanışlar Işığında Türk Kültüründe Hurma Ağacı (Phoenix Dactylifera L.) Ve Sembolleri*.
- Ercan, C. A. (2017). Söylencelerde ve masallarda elma sembolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 1043-1060.
- Erim, G., & Kartı, C. (2023). Sanatta kültürel simgeler: Zeytin Ağacı. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(240), 3033-3062. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1181314>
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilimine Giriş*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Eroğlu, A. H. (1999). Ekmek-şarap ayini (Evharistiya) konusunda Katolikler ve Protestanlar arasındaki anlayış farklılıkları. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39(1), 439-454.
- Fenerci, B. Ş. (2021). Eskiçağ'da bal. *Masrop E-Dergi*, 15(1), 62-74.
- Film Afişi-1: <https://i.pinimg.com/736x/dc/0e/1c/dc0e1cde5797f7ae2b8f5334eecedc4--bir-zamanlar-once-upon-a-time.jpg> [Erişim: 07.01.2024]
- Film Afişi-2: <https://kultfilmler.com/wp-content/uploads/2020/04/96ffc749305a70cf76d1fb4175ca141e.jpg> [Erişim: 07.01.2024]

Film Afişi-3: [https://m.media-amazon.com/images/M/MV5BNTMxYTQwYjctMjhmNS00ZDkyLTlmYjEtMWYxNjQ4NjhhkNDI5XkEyXkFqcGdeQXVyMjgyNjk3MzE@.\\_V1\\_.jpg](https://m.media-amazon.com/images/M/MV5BNTMxYTQwYjctMjhmNS00ZDkyLTlmYjEtMWYxNjQ4NjhhkNDI5XkEyXkFqcGdeQXVyMjgyNjk3MzE@._V1_.jpg) [Erişim: 07.01.2024]

Florioti, H. (2015). Eski Yakınoğu'da "nar" sembolizmine dair: bir derleme alışması. *Tarih Okulu Dergisi* 8(22), 19-38.

Gürhan, N. (2017). Yemek ve din: yemeğin dini simgesel anlamları üzerine bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1204-1223.

Gürsoy D. (2005), *Demlikten Süzölen Kültür: ay*. Ođlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. şti.

[https://live.staticflickr.com/6153/6174400190\\_47bb0bc5c3\\_k.jpg](https://live.staticflickr.com/6153/6174400190_47bb0bc5c3_k.jpg) [Erişim: 07.01.2024]

IMDb (2024). Once Upon a Time in Anatolia. <https://www.imdb.com/title/tt1827487/mediaviewer/rm69972480/>  
Erişim Tarihi: 11.04.2024

#### İnternet Kaynakları

Kanık, İ. (2018). *Gastro Sinema*. Alfa Yayınları.

Karabina, S., İflazoğlu, N., Karakuş, H., & Kuvvetli, M. (2016). Mutfaktaki kutsal emanet. *Zeytin Bilimi*, 6(2), 99-104.

Karaköse, S. (2023). Hükümet Kadın' filmiinin göstergebilimsel analizi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 9(18), 83-102.

Karatosun, M. O. (2022). Kilise hukukunda evharistiya ayininin sıhhat şartları. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 585-604.

Kayalıoğlu, S. (2023). İkonolojik bir biçim olarak nar ve sanatsal temsillerde kadın-nar alegorisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (31), 167-191.

Kitabı Mukaddes, (2003). *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit Tevrat, Zebur (Mezmurlar) ve İncil*. Ohan Matbaacılık: İstanbul. ISBN 975-462-011-3.

Küngerü, A. (2016). Bir ifade aracı olarak dijital öykü anlatımı. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 33-45.

Nuribilgeceylan, (2024). Bir Zamanlar Anadolu'da (Once Upon a Time in Anatolia). [https://www.nuribilgeceylan.com/movies/anatolia/displayphoto.php?mid=7&desc=&file=posterdesign4.jpg&hires=posterdesign4\\_hires.jpg](https://www.nuribilgeceylan.com/movies/anatolia/displayphoto.php?mid=7&desc=&file=posterdesign4.jpg&hires=posterdesign4_hires.jpg) ve [https://www.nuribilgeceylan.com/movies/anatolia/displayphoto.php?mid=7&desc=Poster+for+the+Turkish+release+%28Design+by+It+is+red%29&file=posterdesign8.jpg&hires=posterdesign8\\_hires.jpg](https://www.nuribilgeceylan.com/movies/anatolia/displayphoto.php?mid=7&desc=Poster+for+the+Turkish+release+%28Design+by+It+is+red%29&file=posterdesign8.jpg&hires=posterdesign8_hires.jpg) Erişim Tarihi: 11.04.2024.

Ölmez, F. (2012). Meyve ve Türk sanatları bağlamında elma. *Art-E Sanat Dergisi*, 5(10), 77-102.

Özdemir, N. & Öztürk, B. (2022). Nuri Bilge Ceylan sinemasında Tarkovsky öykünmesi. *İletişim alışmaları Dergisi*, 8(3), 293-314.

- Parsa, P. A. & Akmeşe, Z. (2012). Nuri Bilge Ceylan Sinemasında Anlatı Kodları ve Arketipler 'Bir Zamanlar Anadolu'da. Türk XIII. Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler Konferansı: Sinema ve Bellek, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası Konferans, 03-05 Mayıs.
- Riera, J. J. (2024) *Semiotic Theory. Theoretical Models For Teaching And Research*. PB Press Books. <https://opentext.wsu.edu/theoreticalmodelsforteachingandresearch/chapter/semiotic-theory/> Erişim tarihi: 08.04.2024.
- Saçlı, M. (2020). İncir ve zeytin: Tın Sûresi bağlamında Kur'ân'ın teşrifine mazhar olmuş iki nimet. *Mecmua-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 216-239. ISSN: 2587-1811
- Sağır, A. (2016). Ölüm sosyolojisi bağlamında yemek, cenaze ve ölümün sofraya pratikleri üzerine. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 271-298.
- Sakınmaz, R. & Özçınar, M. (2020). Nuri Bilge Ceylan sinemasında karakterlerin sinematografik sunumları. *The Journal of Academic Social Science*
- Sarıgül, A. (2023). The platform filminin sınıf bilinci bağlamında göstergebilimsel yöntemle analizi. *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (70), 36-48.
- Şimşek, A. (2021). Rakı ve Türk rakı sofrasındaki yemek kültürü. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 76-95.
- Şimşek, M. A. (2006). <https://www.hristiyanurk.com/forums/topic/fysyh-yemedi-yazan-m-ali-thimthek/>[Erişim: 13.01. 2024]
- Yel, H. (2020). Toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizlik bağlamında Nuri Bilge Ceylan sinemasında kadının konumu (Master's thesis, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

## **Gastronomy Semiology in Moion Picture Film**

**Elif Zeynep ÖZER**

Kastamonu University, Faculty of Tourism, Kastamonu/Türkiye

**Birengül ŞALKAMOĞLU**

Kastamonu University, Institute of Social Sciences, Kastamonu/Türkiye

### **Extended Summary**

Gastronomy identifies with the culture of the society it is in and reflects the culture of the society in the context in which it is discussed. Gastronomy, which is very difficult to consider independently of culture, has the power to influence people and is used either accidentally or consciously in the topics covered in the media. In films with limited duration, it is possible to convey an intense whole of meaning to the audience in a concentrated manner through gastronomic symbols. Deficiencies have been identified in the semiotic analysis of gastronomic elements in films. This study is important in terms of analyzing which gastronomic symbols are used in the films, examining the gastronomic elements and their meanings that have a generally accepted meaning, and also revealing the meanings of the gastronomic symbols reflected in the films, such as status, family and social class.

The aim of this study is to reveal the coincidental or conscious use of semiotic gastronomic elements in cinema films. The sub-purpose is to reveal which symbols gastronomic reflections are shown. Another sub-goal is to analyze the meanings of gastronomic symbols in Turkish culture and to relate gastronomy culture in movies to social and cultural dynamics.

Qualitative research method was used in this study. The data collection tool applied in the research is semiological analysis. "Semiotics" refers to events, situations, behaviors, objects, emotions, etc. in the field of human sciences, social sciences and arts. Semiotic analysis is preferred in media or cultural communication studies because it "aims to determine the true meaning of signs", as items that can be seen as symbolic such as are considered "signs" and every event may contain "signs". In order to reveal the cultural background of the findings, an in-depth literature research was conducted on "symbols in food culture" and "gastronomic elements in cinema films". In cultures, meaning is attributed to behavioral patterns or objects. Culture offers a wide range of meanings based on symbols and fits them into terminological expressions. Semiotic analysis is needed to reveal the hidden meaning.

Once Upon a Time in Anatolia is perhaps the film in which the director used gastronomic elements most intensively. There is a murder incident in the movie. Gendarmerie, police and prosecutor try to locate the body based on the statements of the suspected murderers. The film also features a doctor and focuses on the interactions of these professional characters with villagers and suspected murderers. There are a total of seven scenes in the movie that use gastronomic elements. These items are raki, buffalo yoghurt, cream biscuits, apples, roasted lamb, karakovan honey and Turkish tea. It can be said that raki culture is a modernizing phenomenon from the Ottoman Empire to the present day. Turkish Raki is made from grapes grown in Turkey. Anise is fragrant and produced by distillation method. It is one of the rare drinks in Turkish culinary culture that allows the development of original foods. This is at the origin of the concept of "Locksmith's Table". Buffalo yoghurt has an important place in Turkish culinary culture. This food, which is especially valuable in Anatolian cuisine, is not only delicious as described in the scene,



but also an expensive and difficult to access product. Cream biscuits are a snack that can be found in the homes of middle-income families in the city or in the countryside. It cannot be identified with Turkish culinary culture, but it is consumed frequently because it is a food that Turkish people can easily access and love. In the movie, the branch of a tree full of apples is shown being shaken by the Arab character and one of the apples falls to the ground, which he then quickly rolls down the sloping ground. In mythologies, stories and sacred texts, "apple" represents not only its name but also the exile of Adam and Eve from Paradise. It is also a symbol of death. Apple has an important place in Turkish culture as it is a fruit that can be grown in almost every region of Turkey. The apple used as a symbol here actually represents humans. The apple falling from its branch and coming side by side with the other three apples can actually be compared to that inevitable flow that a person cannot resist against his fate. Eating on the floor is one of the oldest traditions of Turkish culinary culture. This tradition dates back to the first Turkish societies. The transition of the Turks from the floor table to the European table setting took place in the 19th century. However, this tradition is still kept alive in rural parts of Turkey. Lamb meat, which is said to be cooked in every home in the rural areas of the central Anatolia region in the movie, is the most consumed animal food product in the oldest Turkish states and Anatolia. The fact that the headman brings everything in the house to the table is an indication of the importance given to guests by the Turks. It also shows Mukhtar's efforts to demand something from him, despite having authority. Tea is the most consumed beverage in the world. Tea also has an important place in Turkish culture. It has been the subject of many legends, and over time, it has become a drink consumed with pleasure in many parts of the world and has been adopted in different cultures. The first traces of the place of tea in Turkish culture were found during the Hun period. There is information that the Turks knew tea before coming to Anatolia.

Films are used as an effective tool to reflect the differences created by concepts such as geography, identity and sociological structure. Every director has a unique style. Nuri Bilge Ceylan, as one of these directors, has always reflected their unique style in his films. The director, who generally prefers locations other than cities, rural areas and Anatolia in his films, chose Kırkkale in this film. In this film about corruption and hierarchical elements, he used many elements about the Anatolian people as symbols. Objects are often used symbolically in movies. Movies may use food and drink as symbols to convey life and circumstances to audiences. From this perspective, it can be said that gastronomic symbols are the most frequently chosen objects to reflect the subject. When a dinner table is staged, it can be used to symbolize many actions, emotions and situations, from where people sit, to the order in which they eat, to how they chew the food they put in their mouths. This situation highlights the relationship between gastronomy and art. The fact that internationally renowned directors have frequently used gastronomic elements in their films over the years highlights the relationship between gastronomy and art. There are many elements in *Once Upon a Time in Anatolia* that can be considered symbolic. While the film tries to explain the conditions in which the Anatolian people live, it is important to mention the importance that Turkish people attach to the table and the guest. Although there is not much room for a female figure in the film, it is mentioned that it is the "woman" who prepares the table and serves the guests. It is noteworthy that the "woman" figure, which seems to have remained in the background, is actually the figure that has shaped the events from the very beginning. All the foods mentioned in the movie are foods seen in almost every home in Anatolian cuisine. There are details from Turkish culture such as sitting at the floor table, consuming meat, drinking ayran and serving tea to everyone immediately after the meal. The view you can see when you enter any house in Anatolia is described in detail in the movie. In the dinner scene at the Mukhtar's house in the movie, the Headman sits at the head of the table, but does not accompany the guests while

they eat, he checks on everyone and makes sure they are satisfied. The film also points out the importance that Turkish people give to their guests. In this study, the gastronomic elements of Turkish culture in the movie *Once Upon a Time in Anatolia* and the elements these elements symbolize were revealed. In the sub-goal, it is stated which social class these items represent. When these elements are taken into consideration in the film, many features of the region's language, religion, beliefs and lifestyle are presented through dialogues and objects. For this reason, it can be said that there are many gastronomic indicators in the movie *Once Upon a Time in Anatolia*, which include the sociological and cultural structure of the Central Anatolia Region, both specific and non-specific to the region. This study is limited to Nuri Bilge Ceylan's movie *Once Upon a Time in Anatolia*. In terms of revealing other reflections of Turkish Food Culture in films, it is thought that it will contribute to the field if different directors or other films of Nuri Bilge Ceylan are examined in future studies. In addition, in other studies, it is thought that the semiology of foreign-made films regarding cultural elements will contribute to the field as it provides an enhancing study in terms of cultural perspective.